

Fekete Dávid, Morvay Szabolcs (2023): Kultúraalapú városfejlesztés – Kreatív városi kezdeményezések Kelet-Közép-Európában (MCC Press Kft., Budapest, 253 p)

KÉZAI PETRA KINGA

KÉZAI Petra Kinga: tudományos segédmunkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, Nyugat-magyarországi Tudományos Osztály; egyetemi adjunktus, Széchenyi István Egyetem, Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, Vezetéstudományi és Marketing Tanszék; 9026 Győr, Egyetem tér 1.; kezai.petra.kinga@sze.hu; <https://orcid.org/0000-0001-5427-0127>

Kinga Petra KÉZAI: junior research fellow, West Hungarian Research Department, Institute for Regional Studies, Center for Economic and Regional Studies; Liszt Ferenc utca 10., H-9022 Győr, Hungary; assistant professor, Department of Corporate Leadership and Marketing, Kautz Gyula Faculty of Economics, Széchenyi István University; Egyetem tér 1., H-9026 Győr, Hungary; kezai.petra.kinga@sze.hu; <https://orcid.org/0000-0001-5427-0127>

A 21. században felértékelődött a kreativitás, a tudás és az innováció a városok gazdasági fejlődésében. A városfejlesztési folyamatok alapjaiban megváltoztak, és egyre inkább a kultúra, illetve a kreativitás irányába indultak el. A nemzetközi szakirodalomban gazdagon találunk a témában eredményes kutatásokat, elsősorban a nyugati világ összefüggéseinek feltárásában, azonban a kelet-közép-európai térség még alulkutatott terület. A kötet ezt a hiátust kívánja pótolni. A könyv a magyarországi és a kelet-közép-európai kultúraalapú városfejlesztés területeit mutatja be. A szerzők Enyedi György, a regionális tudomány jelentős kutatójának munkásságát követték: Enyedi korát megelőzve úgy vélte, hogy a modern korban a közgazdaságtannak jelentős elemévé válik a kultúrára épülő gazdaság, és a szerzők is ebben a szellemben készítették el jelen kötethez kapcsolódó vizsgálataikat.

A kötet összesen öt fejezetből épül fel. Az első fejezetben értelmezik és gyakorlati példákkal illusztrálják a témával kapcsolatos legfontosabb fogalmakat és elméleteket. Rövid történelmi áttekintést adnak a XVII. századtól a kultúra fogalmáról, majd a kultúraalapú városfejlesztés ismertetése következik, különös tekintettel a kultúra és a regionalitás összefüggésére. A szerzők egy alfejezetet szentelnek a kulturális és kreatív gazdaság fogalmak tisztázására. Bemutatják annak főbb jellegzetességeit, mint a magas szintű képzettséget és speciális tudásigényt, továbbá az iparág attribútumait, amely szerint bizonyos terekben, főként a nagyvárosokban a kreatív vállalkozások klaszterekbe szerveződnek. Mivel a szakirodalomban a kreatív gazdaságnak nincsen egységes értelmezése, a szerzők arra törekednek, hogy bemutassák a főbb irányelveket és modelleket (az UNCTAD, az Európai Unió, a KEA, a UK DSMS, illetve a koncentrikus körök modell

alapján). Végezetül e fejezetben a kreatív város koncepciójával ismertetik meg az olvasót, amelyben a kultúra és a kreativitás potenciális erőforrásként jelenik meg a városi kontextusban, így a sikeres és versenyképes városok és régiók meghatározó forrásává válik. A kötet történelmi áttekintést nyújt a kreatív város koncepciójának megjelenéséről az 1980-as évektől napjainkig. A szerzők rávilágítanak a kreatív város kapcsán kialakult két irányzatra is: bemutatják Charles Landry kultúráközpontú elméletét, amely szerint a kreatív város elsődleges forrásait és értékalapját a kulturális erőforrások jelentik, amelyek a szén, acél és arany helyébe lépnek, valamint Richard Florida elméletét, amely szerint a városok kulturális értékei vonzzák a tehetséges embereket és a tudásalapú munkaerőt, azaz a kreatív osztályt. A kreatív város mint eszme a gyakorlatban már vegyes képet mutat. Amszterdam, Rotterdam, Hága, Utrecht adaptálták a koncepciót, sőt, kreatív-város-stratégiát is kidolgoztak. Vannak azonban olyan városok, mint Sudbury (Kanada), Milwaukee (Amerikai Egyesült Államok), Huddersfield (Egyesült Királyság), amelyek a kreatív koncepció által kívánják újra pozícionálni a városukat, hiszen a kreatív-város-koncepció egy csábító víziót kínál.

A szerzők a második fejezetet annak szentelik, hogy 1974-től 2014-ig összefoglalják az Európai Unió kulturális kezdeményezéseit. Bár a kulturális politika alapvetően nemzeti hatáskör az európai uniós tagállamokban, számos olyan kezdeményezés indult el, amelyek segítik és támogatják az egyes települések kultúraalapú fejlesztési projektjeit.

A harmadik fejezet az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) projekteket tárgyalja, és a kelet-közép-európai nagytérségben elnyert pályázatokat és azok eredményeit értékeli. 2007 és 2016 között összesen kilenc kelet-közép-európai város nyerte el az Európa Kulturális Fővárosa címet: Nagyszeben (2007), Vilnius (2009), Pécs (2010), Tallinn (2011), Maribor (2012), Kassa (2013), Riga (2014), Plzeň (2015) és Wrocław (2016). A fejezet kitér a kilenc város EKF-projektjének költségvetésére, forrásaira, a tervezett és megvalósult befektetések vizsgálatára, továbbá tárgyalja, hogy az egyes befektetések mennyire voltak eredményesek. Végül a fejezetet kelet-közép-európai tanulságokkal zárják, kiemelve, hogy a vizsgált városok által megfogalmazott célokban és víziókban számos esetben átfedést találtak. Általános célként jelent meg a nemzetközi ismertség kialakítása és az új városimázs építése, amelytől a turizmus erősödését várták. Összességében megállapították, hogy az ismertetett kilenc EKF-projekt sikeressége, eredményessége összetett képet mutat. Elsősorban a balti fővárosok zárták sikeresen a programot, a másodlagos központok sikere mérsékelt volt, míg a regionális központok számos problémával szembesültek a projekt során. A szerzők részletesen tárgyalják és értékelik a kézirat lezárásáig egyetlen sikeres magyar EKF-projekt, Pécs város esetét, amely 2010-ben nyerte el az Európa Kulturális Fővárosa címet. Ezt követően helyzetfeltáró összefoglalót készítenek az EKF 2023 címre pályázó magyar városok; Debrecen, Győr, illetve Veszprém és a Balaton régió pályázati anyagaiból. Ezek az értékelések a tematika, a kulturális profil, a regionális dimenzió és a

programok koncepciója, a hosszú távú stratégiák és határok, valamint a kulturális és művészeti tartalom szempontjai mentén vizsgálják a pályázókat. A fejezet végén a szerzők mérhető, kvantitatív adatok alapján kidolgozott saját módszerekkel értékelik a pályázó városokat kulturális kapacitás, turisztikai potenciál és pénzügyi képességindikátorok alapján, eltekintve az EKF-pályázatok minőségének kvalitatív összehasonlításától.

A negyedik fejezetet az Európai Unió által létrehozott Kulturális és Kreatív Városok Figyelőjének, a Cultural and Creative Cities Monitor, CCCM bemutatásának szánták. Itt részletesen ismertetik a CCCM mutatóit: alindexeit, dimenzióit és indikátorait. Előbb a CCCM 2017 jelentés alapján a kelet-közép-európai nagyrégió 100 ezer és 250 ezer fő közötti lakosságú városai kreatív elemeinek erősségei és hiányosságai alapján értékelték a városokat. Összesen 13 város szerepelt a jelentésben: Kaipéda (Litvánia), Torun (Lengyelország), Plzeň (Csehország), Kassa (Szlovákia), Győr, Pécs, Szeged (Magyarország), Maribor (Szlovénia), Fiume, Eszék és Split (Horvátország), valamint Nagyszeben és Nagybánya (Románia). A CCCM 2019 jelentésében már 30 ország összesen 190 városát rangsorolták. Ekkor hazánkat öt város képviselte: Győr, Pécs és Szeged mellett helyet kapott a ranglistán Veszprém és Debrecen is.

Az ötödik fejezetet egy esettanulmány alkotja, amely egy dinamikusan fejlődő, alapvetően ipari város, Győr kreatív osztályát mutatja be. A szerzők saját kutatási eredményeik alapján igyekeztek megválaszolni a kutatási kérdéseiket: Győr városáról elmondható-e, hogy kreatív város? Milyen kreatív tevékenységek lelhetők fel a városban, amelyek színesítik annak gazdasági, társadalmi és kulturális arculatát? A helyi piac megfelelő kereslettel jelentkezik-e a győri kreatívok által kínált termékek és szolgáltatások iránt, vagy régióin kívül, esetleg külföldön értékesítenek? A kutatás során kérdőíves felmérés mellett fókuszcsoportos workshop megrendezésére is sor került a győri kreatívok részvételével.

A kötetet záró konklúzióban a szerzők tíz javaslatot fogalmaztak meg azon kelet-közép-európai városoknak, amelyek alkalmazni kívánják a kultúraalapú városfejlesztést:

1. Induljanak nemzetközi megmérettetésen!
2. Alkossanak stratégiát, vegyék számba adottságaikat, lehetőségeiket!
3. Használják bátran a kultúrát a városrehabilitáció eszközeként!
4. Teremtsenek megfelelő kulturális infrastruktúrát, műtermeket, lakhatási lehetőséget, közösségi tereket!
5. Alakítsanak ki megfelelő kreatív miliőt!
6. Ösztönözzék a helyi kreatívok együttműködését!
7. Kezdeményezzenek határon átnyúló, térségi együttműködések!
8. Helyezzenek nagyobb hangsúlyt a fiatalok kulturális nevelésére!
9. Hozzanak létre minőségi közösségi tereket a városok lakosai, illetve első-sorban a fiatalok számára!
10. Lobbizzanak a nemzeti kormányoknál!

Az ismerttetett mű a napjainkban különösen hazánk számára időszerű témát, a kultúraalapú városfejlesztést járta körül, hiszen 2023-ban Veszprém és a Balaton régió EKF-pályázata nyerte el az Európa Kulturális Fővárosa címet. A hiánypótló kötet feldolgozta mind a hazai, mind a kelet-közép-európai térségben a kultúraalapú városfejlesztés dimenzióit, így mindenképpen kiérdemli az érdeklődő olvasó figyelmét.